

Jójárt Krisztián

Az orosz haderőreform értékelése IV. – Védelmi költségvetés

A Szovjetunió felbomlásának eredményeképpen az 1990-es években a hidegháborús szuperhatalom, Oroszország jelentősen meggyengült, gazdasági, politikai társadalmi válságok sora sújtotta. A válságjelenségek az orosz haderőt sem kímélték: a haditechnikai eszközök túlnyomó többségének elavulása, a személyi állomány demoralizálódása, a burjánzó korrupció bomlasztotta a fegyveres erők képességeit, amit csak ezredfordulót követően javuló gazdasági helyzetben a megszilárduló politikai vezetés többszöri kísérletre tudott csak megállítani, és elkezdni a haderő átfogó reformját és modernizációját. A szerző négyrészes tanulmánysorozatban azt a folyamatot tekinti át és értékeli, amelynek eredményeképpen az ismét nagyhatalmi ambíciókat megfogalmazó Oroszország hagyományos fegyveres erőit modernebb, ütőképesebb haderővé alakította, és ezen az úton kívánja továbbfejleszteni az évtized végéig. A tanulmánysorozat negyedik, befejező része az orosz haderőreformot lehetővé tevő védelmi költségvetési trendeket mutatja be az orosz gazdaság teherbíró képességének tükrében.

Kulcsszavak: Oroszország, haderőreform, fegyveres erők, védelempolitika, védelmi kiadások

Jójárt Krisztián: An Evaluation of the Russian Military Reforms IV. – Defence Expenditure

As a result of the dissolution of the Soviet Union, the former Cold War superpower, Russia significantly weakened in the 1990s, hit by a series of economic, political and societal crises. Such crisis phenomena also affected the Russian military: its capabilities were weakened by the aging of most military assets, the demoralization of the personnel and widespread corruption. These problems could only be countered after the turn of the millennium due to the improving economic background and the consolidating political power, thus triggering the comprehensive reform and modernization of the military. Throughout a series of four studies the author offers an overview and assessment of those processes that enabled Russia to rearticulate its great power ambitions, underpinned by more modern and combat-ready conventional armed forces to be developed until the end of the current decade. Previous studies of the series unveiled the main aims of the comprehensive reform, including the organisational, personnel and modernization aspects of the reform; as well as the lessons learnt from combat experience of the Russian armed forces in the past 25 years. This fourth and last study offers an overview of defence expenditure trends that have been underpinning these efforts, also reflecting upon the burden-bearing capacity of the Russian economy.

Keywords: Russia, military reform, armed forces, defence policy, defence expenditure

Az 1990-es évek – Hanyatlás és stagnálás

Mint arról az elemzessorozat első részében már szóltunk, a Szovjetunió felbomlásának gazdasági veszteségei, illetve az Oroszországot a kilencvenes években sújtó folyamatos gazdasági-pénzügyi válság rendkívül nehéz helyzetbe hozta a haderőt.¹ A politikai vezetés a csökkenő költségvetést egyrészt átgondolatlan, strukturálatlan létszámleépítésekkel kompenzálta, másrészt az elégtelen katonai költségvetés miatt kialakult érdeellentétet a katonai elit lojalitásának megvásárlásával igyekezett feloldani, azaz a főtiszti kar szabad kezet kapott a költségvetési források elsikkasztásában.

Az orosz hadsereg áldatlan állapota olyan zavarba ejtő eseteket eredményezett, mint a katonai szállítások teljesítésének beszüntetése az Aeroflot által 1993 nyarán a Védelmi Minisztérium által felhalmozott kifizetetlen számlák miatt.² A Dumának szóló 1994 végi beszámolójában az akkori védelmi miniszter, Pavel Gracsov úgy fogalmazott, hogy „nincs még egy hadsereg a világon, amely annyira nyomorúságos állapotban volna, mint az orosz”.³ Míg a védelmi szektor a teljes állami költségvetés 20,89%-át tette ki 1994-ben, addig 1999-ben ez már csupán 16,29% volt. A bruttó nemzeti össztermék tekintetében pedig 5,6%-ról közel 2%-ra csökkent a védelmi kiadások aránya.⁴ Ráadásul az orosz bruttó nemzeti össztermék 1992 és 1998 között a felére zsugorodott,⁵ vagyis a védelmi kiadásoknak nem csupán a költségvetéshez viszonyított relatív aránya, de abszolút értéke is drasztikus mértékben csökkent. A SIPRI adatai szerint (2015-ös konstans dollárárfolyamon számolva) a Szovjetunió felbomlása utáni első év, 1992 és a mélypontnak számító 1998-as év katonai kiadásai között nominálértéken háromszoros volt a különbség.⁶ Összehasonlításképpen: az 1998-as 14 milliárd dollárra becsült orosz katonai kiadásokhoz képest Olaszország több mint kétszer, Franciaország pedig több mint három és félszer annyit költött védelmi célokra.⁷ Ráadásul ez idő tájt a szűkös védelmi költségvetés mintegy 75%-át a bérek kifizetése emésztette fel.⁸

¹ JÓRÁRT Krisztián: Az orosz haderőreform értékelése I. – Megkészttség, átfogó reform, [online], SVKK *Elemzések*, 2017/16. [2017. 12. 20.].

² Benjamin S. LAMBETH: Russia's Wounded Military, *Foreign Affairs*, 74. évf., 1995/2, 88. o.

³ Uo.

⁴ Christopher C. LOCKSLEY: Concept, algorithm, indecision: Why military reform has failed in Russia since 1992, *The Journal of Slavic Military Studies*, 14. évf., 2001/1, 11. o.

⁵ Uo.

⁶ SIPRI Military Expenditures Database, [online], 2017. Forrás: Stockholm International Peace Research Institute [2017. 12. 20.].

⁷ Uo.

⁸ LOCKSLEY: *i. m.*, 17.

1. táblázat: Az orosz védelmi költségvetés 1992–1998 között, a nyugati nagyhatalmakhoz mérve (millió dollár, konstans 2015-ös árfolyamon)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Oroszország	41 938	36 661	34 657	22 803	21 533	23 540	14 000
Olaszország	30 305	30 467	29 714	27 137	29 911	31 364	32 399
Franciaország	56 686	56 058	56 346	53 557	52 272	52 451	51085
Egyesült Államok	515 431	488 342	460 617	433 733	410 141	408 020	398 803

Forrás: SIPRI Military Expenditures Database. 1991-re vonatkozóan a Szovjetunió felbomlása miatt megbízható adatok hiányában a SIPRI sem közöl adatokat.

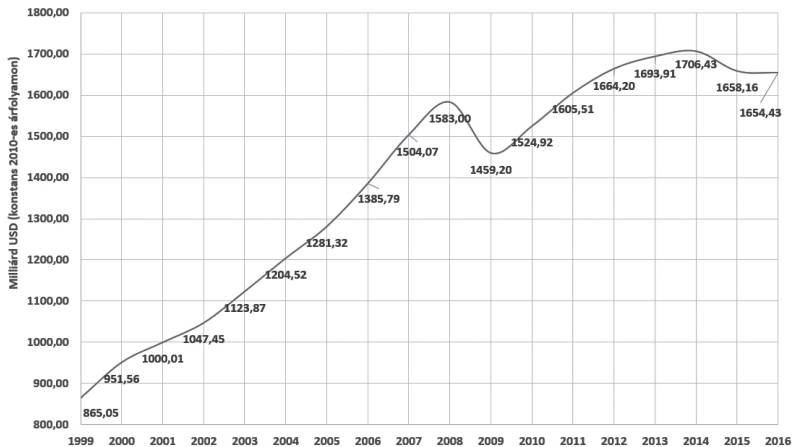
2000–2017: fellendülés, dinamikus, majd erőltetett növekedés

1999-től a kőolaj világi piaci árának emelkedése rendkívül kedvezően hatott az orosz gazdaságra, ami lehetővé tette a védelmi kiadások folyamatos növelését is. Ennek üteme 2005 és 2015 között a maga évi átlag 7,9%-ával jóval meghaladta a GDP növekedését, ami 3,4% volt.⁹ Ugyanakkor a gazdaság jó teljesítőképessége miatt a katonai kiadások nem képviseltek GDP-arányosan kiugró tételt az azt megelőző időszakhoz képest. 1999-ben és az azt követő másfél évtizedben a katonai kiadások évente átlagosan a GDP 3,75%-át tették ki.¹⁰ 2011–2012-ben a szovjet korszak utáni legnagyobb egyszeri katonai kiadásnövelést hajtották végre, amely – a később még részletesen bemutatásra kerülő – állami fegyverkezési program elindításának volt köszönhető.

A gazdasági növekedés 2012-től történő lanygulásával azonban a katonai költségvetés egyre inkább eltávolodott a gazdasági racionalitásoktól. A 2014 nyaratól életbe lépett pénzügyi és gazdasági szankciók, a rubel drámai leértékelődése, valamint az olajár drasztikus visszaesése miatt pedig a védelmi kiadások kezdték szétfeszíteni a szövetségi költségvetés kereteit. Miközben a katonai kiadások a 2014-es 4,5%-os szintről 2015-re 5,4%-ra nőttek a bruttó hazai össztermék arányában, addig ez a növekedés ténylegesen már nem egészen 5 milliárd dollárral jelentett többet a 2014-es kiadáshoz képest.

⁹ Gudrun PERSSON: Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016, [online], 2016. 12., 135. o. Forrás: FOI Swedish Research Institute [2017. 12. 20.].

¹⁰ A SIPRI idézett adatai alapján.

1. ábra: Az orosz nemzeti össztermék (GDP) változása 1999–2016 között

Forrás: The World Bank: Russian Federation, [online], 2017. *Forrás:* Data.Worldbank.org [2017. 12. 20.]

A katonai költségvetés erőn felüli növelése a kormányzaton belül is kielezte az ellentéteket. Míg 2011-ben a katonai költségvetés tervezett növelése miatti érdekelletét végül az akkori pénzügyminiszter, Alekszej Kudrin távozásához vezetett,¹¹ addig 2014-ben utóda, Anton Sziluanov és a kormányzat más szereplői között szintén vita alakult ki a katonai költségvetés fenntarthatóságával kapcsolatban.¹² Ahogy a Svéd Védelmi Kutató Ügynökség (FOI) elemzői megjegyzik, mind a 2015-ös, mind pedig a 2016-os szövetségi költségvetésben törtétek kiigazítások a tervezetthez képest a védelmi kiadások kárára, a csökkentések azonban mégsem voltak olyan számottevők, mint más költségvetési tételekben.¹³ Míg más területeken 2015-ben 10%-os csökkentést hajtottak végre, addig a védelmi költségvetést – ugyan a tervezett 20% helyett végül csak 10%-kal – tovább növelték az előző évihez képest.¹⁴ Így a védelmi kiadások teljes összege már a bruttó nemzeti össztermék 5,4%-át tette ki, ami világviszonylatban is jelentős arány.¹⁵ A hivatalos védelmi költségvetés, amely a szakértők szerint a teljes katonai kiadások mintegy 79%-át fedi,¹⁶ a szociális kiadások után (a szövetségi költségvetés mintegy 27%-a) a legnagyobb egyszeri tétel a szövetségi költségvetésen belül a maga körülbelül 20%-os részesedésével. A katonai kiadások teljes összege a költségvetés 25%-át is elérheti.¹⁷

A 2016-os katonai költségvetésre vonatkozóan egymásnak ellentmondó információk láttak napvilágot. A hírek a hivatalos költségvetés 0,8%-os emeléséről szóltak 2015-höz képest,¹⁸ amely azonban az inflációval számolva mintegy 8%-os reálértékű csökkentést je-

¹¹ Howard AMOS: Kudrin Explains Decision To Resign, [online], 2011. 09. 27. *Forrás:* TheMoscowTimes.com [2017. 12. 20.].

¹² Lidia KELLY: Finance minister warns Russia can't afford military spending plan, [online], 2014. 10. 07. *Forrás:* Reuters.com [2017. 12. 20.].

¹³ PERSSON: *i. m.*, 138.

¹⁴ Budget Debates Reveal Russia's Weakness, [online], 2015. 06. 22. *Forrás:* Stratfor [2017. 12. 20.].

¹⁵ A SIPRI idézett adatai alapján.

¹⁶ PERSSON: *i. m.*, 141.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Проект бюджета: расходы на оборону в РФ в 2016 году составят 4% ВВП, [online], 2015. 10. 24. *Forrás:* Ria.ru [2017. 12. 20.].

lentett volna.¹⁹ 2016 októberében azonban közel 680 milliárd rubellel növelték a titkos kiadásokat, amit a hadiipari szektor által a korábbi években felvett hitelek végtörlesztésére szántak.²⁰ Ha ezt a tételt is hozzávesszük a katonai költségvetéshez, úgy ez a NATO szerint reálértéken számolva 14%-os növekedést jelent az előző évi hivatalos költségvetéshez képest.²¹ Paul R. Gregory szerint a titkos kiadások egyre nagyobb részt tesznek ki a szövetségi költségvetésben,²² ami arra utal, hogy Moszkva igyekszik a valóstól kisebbnek feltüntetni katonai kiadásait, attól tartva, hogy az a NATO-tagországok védelmi kiadásainak további emeléséhez vezetne.²³ A 2017-es költségvetés esetében a pénzügyminisztériumnak sikerült igen jelentős, 1000 milliárd rubeles csökkentést kiharcolnia, ugyanakkor ezért cserébe olyan kiegészítés került a költségvetési törvénybe, amely felhatalmazza a pénzügyminisztert arra, hogy a védelmi és nemzetbiztonsági kiadások javára a szövetségi költségvetés összegének 10%-a erejéig szabadon csoportosíthasson át forrásokat.²⁴ Ráadásul, amikor az 1000 milliárd rubeles csökkentésről beszélünk, akkor nem szabad megfeledkeznünk a már fentebb idézett, közel 700 milliárd rubeles egyszeri költségvetési tételről, amelyet a védelmi ipar által felvett kölcsönök kifizetésére költöttek. Ennek figyelmen kívül hagyása eredményezte, hogy a Jane's 2017. márciusi cikke az 1990-es évek utáni legnagyobb orosz katonai kiadáscsökkentéséről értekezett.²⁵ Ahogy arra Michael Kofman rámutat, a Jane's szerzői nem vették figyelembe a 700 milliárd (más források szerint 800 milliárd) rubeles egyszeri költségvetési kiegészítést, ezért az 1000 milliárd rubeles csökkentés félrevezető.²⁶ Az egyszeri hiteltörlesztést levonva a költségvetési csökkentés a 2016-os évhez képest Kofman szerint valójában mindössze 250 milliárd rubel, avagy körülbelül 7%, ami mindössze 1-2%-kal több a már előző év októberében (még a 700 milliárd rubeles kiegészítés előtt) tervezetthez képest.²⁷ Sőt, a védelmi ipari komplexum adósságának rendezése valószínűleg pozitív hatással lesz a fegyverbeszerzésre is, hiszen korábban a védelmi szektor pénzügyi terheit a hadiipari termékek árképzésében kompenzálták.²⁸ Vagyis összességében az orosz katonai költségvetés csökken, ám nem a Jane's által kalkulált drasztikus mértékben. Valószínű, hogy az elkövetkező pár évre a 2016 októberében előirányzott csökkentés lesz az irányadó, amelynek értelmében 2018-ra a GDP 3%-ára, 2019-re pedig 2,9%-ára kell csökkenteni a katonai költségvetést.²⁹

¹⁹ Does Russia have the financial means for its military ambitions?, [online], 2016. Forrás: Nato.int [2017. 12. 20.].

²⁰ Минфин предложил увеличить закрытые расходы бюджета на 680 млрд рублей, [online], 2016. 10. 04. Forrás: Gazeta.ru [2017. 03. 11.].

²¹ Does Russia have the financial means for its military ambitions? *i. m.*

²² A 2016-os szövetségi költségvetés mintegy negyede titkos volt. Forrás: Paul R. GREGORY: Russia cooks its defense books, [online], 2015. 11. 17. Forrás: Politico.eu [2017. 12. 20.].

²³ Uo.

²⁴ Арнольд Хачатуров: Бюджет-2017 — это бомба!, [online], 2016. 10. 19. Forrás: Novayagazeta.ru [2017. 12. 20.].

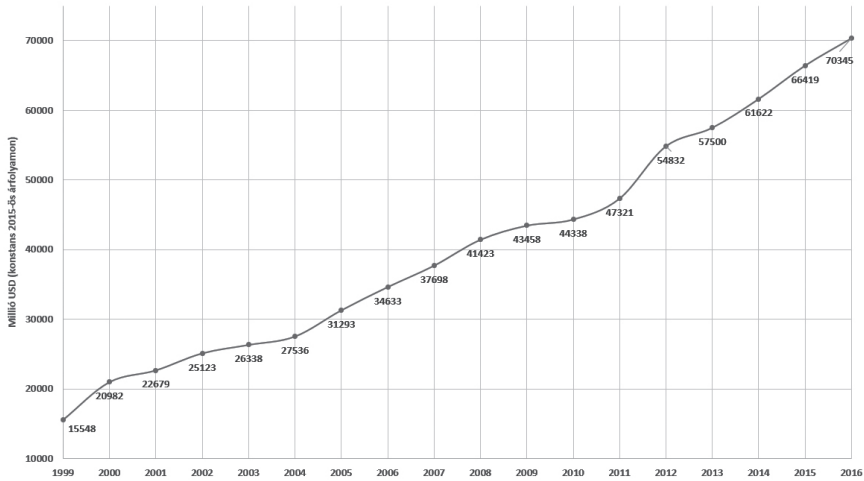
²⁵ Craig CAFFREY: Russia announces deepest defence budget cuts since 1990s, [online], 2016. 03. 16. Forrás: Janes.com [2017. 12. 20.].

²⁶ Michael KOFMAN: The Russian Defense Budget and You, [online], 2017. 03. 17. Forrás: Russianmilitaryanalysis.wordpress.com [2017. 12. 20.].

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

²⁹ В России уменьшат расходы на оборону, [online], 2016. 10. 07. Forrás: Lenta.ru. [2017. 12. 20.]. Ahogy korábban jeleztük, a szövetségi költségvetés „nemzetvédelem” címszó alá tartozó kiadási tétele nem fedi teljes egészében a katonai kiadásokat. Ennek oka, hogy számos, védelemmel összefüggő kiadást nem itt számolnak el. Vagyis a katonai kiadások teljes volumene GDP-arányosan valamivel nagyobb lesz, mint a fent feltüntetett értékek.

2. ábra: Az orosz katonai kiadások trendje 1999–2016 között

Forrás: SIPRI Military Expenditures Database

Az állami fegyverkezési program

Az állami fegyverkezési program (*государственная программа вооружения – GPV*) olyan tíz évre szóló, titkos védelmi tervezési terv a fegyverzet beszerzéséről, fejlesztéséről, javításáról és a védelmi kutatás-fejlesztésről, amelynek első öt éve tartalmaz részletes, konkrét adatokat. Az 1990-es évek GPV-i a már említett gazdasági nehézségek miatt soha nem teljesültek. (A GPV 1996 például csak 20%-ban teljesítette a kitűzött célokat.)³⁰ A 2002-ben elfogadott, 2010-ig szóló terv igyekezett a fegyverzetbeszerzéseket egy későbbi, várhatóan kedvezőbb pénzügyi időszakra időzíteni. A terv szerint a periódus első fele a kutatás-fejlesztésre fókuszált volna, a hangsúly pedig 2008-tól helyeződött volna át a beszerzésre. A teljes körű tömeges beszerzés csak 2010 után kezdődött volna.³¹ A 2006-ban elfogadott tízéves terv célkitűzése az volt, hogy 2025-re az orosz haderő 70%-ban modern fegyverekkel legyen felszerelve. Ez 2015 és 2025 között átlagosan évi 5,5%-os átfegyverzési arányt jelentett. Marcel de Haas tanulmánya szerint azonban az akkori átfegyverzési arány mindössze 2%-os volt. Ezért, valamint amiatt, hogy a pénzügyi forrásokat javarészt a második ötéves ciklusra csoportosították, ez a program is kudarcot vallott.³²

2011-ben kezdetét vette az újabb, a korábbinál is ambiciózusabb fegyverkezési program (GPV 2020), amely évi 9-11%-os lecserélési szint mellett már 2020-ra el kívánta érni a korszerű fegyverek 70%-os arányát.³³ A program fő fókuszusa a korábbival szemben már nem a kutatás-fejlesztés, hanem a beszerzés volt. A költségvetés a három fő kategóriában

³⁰ Marcel de HAAS: Russia's Military Reform. Victory after Twenty Years of Failure?, [online], 2011. 11., 13. o. Forrás: Clingendael.nl [2017. 12. 20.].

³¹ Uo.

³² Uo., 14.

³³ Kaspars MAZITANS: Russian Armed Forces Military Reforms and Capability (2008-2012), *Baltic Security and Defence Review*, 16. évf., 2014/1, 25. o.

az alábbiak szerint oszlott meg 2013-ban: fegyverek és felszerelések vásárlása – 70%, javítások és modernizáció – 14%, kutatás-fejlesztés – 16%.³⁴ A GPV 2020-ra mintegy 19 500 milliárd rubelt szántak, a beszerzési prioritások között pedig a hadászati nukleáris fegyverek, a légvédelmi rendszerek, a precíziós fegyverek, valamint a vezetés-irányítási és informatikai rendszerek voltak.³⁵ Haderőnemek szerinti megoszlásban a reform fő kedvezményezettje a légierő volt, amelynek repülőeszközeit teljes egészében modernizálni kívánták; ezt követte a haditengerészet, majd a szárazföldi erők.³⁶ 2013 szeptemberében Dmitrij Rogozin védelmi iparért felelős miniszterelnök-helyettes úgy nyilatkozott, hogy az arra az évre szánt beszerzések 85%-a megvalósult, de a fennmaradó rész a 2014–2015-ös évekre fog tolni.³⁷ Az utóbbi évek látványos katonai költségvetés-emelkedéséért tehát javarészt a GPV 2020 felel, amelynek ambíciószint-csökkentésére egyelőre kevés hajlandóság mutatkozik a Kreml részéről. 2015-ben például a védelmi költségvetés 60%-át az évi állami védelmi beszerzések tették ki.³⁸ 2016 márciusában ugyan Szergej Csemezov, a Rosztech hadiipari vállalat vezetője azt nyilatkozta, hogy 10%-kal csökkentik a védelmi megrendeléseket, azonban azt is hozzátette, hogy a csökkentés a kutatás-fejlesztést, nem pedig a fegyverbeszerzést fogja érinteni, és a már folyamatban lévő fejlesztéseket sem kívánják megszakítani.³⁹

Miért nőnek az orosz katonai kiadások?

Noha kézenfekvő magyarázatnak tűnhet, hogy az elmúlt évek rekordokat döntő katonai költségvetésére az ukrajnai válság óta mélypontra süllyedő orosz–nyugati kapcsolatok és Moszkva növekvő fenyegetettségérzése szolgálnak magyarázatul, a valóság azonban ennél minden bizonnyal árnyaltabb. A katonai kiadások legnagyobb mértékben a 2011–2012-es időszakban ugrottak meg, vagyis az ukrajnai válság előtt. Abban, hogy a moszkvai vezetés a kiadásnövelést az orosz gazdaság recesszióba süllyedése mellett is erőltetett módon fenntartotta, minden bizonnyal valóban közrejátszott a megváltozott geopolitikai helyzet, illetve Oroszország megnövekedett külpolitikai aktivitása. Ide tartozik, hogy Moszkva katonailag is aktív szereplője az ukrajnai és szíriai háborúknak. Míg a szíriai beavatkozás teljes költségét 2015-ben 500 millió dollárra, illetve 3 millió dollár/napra becsülték, addig a kelet-ukrajnai részvétel 2014-es költségeit Borisz Nyemcov jelentése 1 milliárd dollárra, vagyis az akkori védelmi büdzsé 2%-ára teszi.⁴⁰ Ugyanakkor ezek a tételek eltörpülnek amellet a teher mellett, amelyet a védelmi költségvetés 55-60%-át kitevő, 2011-ben elindított fegyverkezési program jelent.⁴¹ A valódi kérdés tehát inkább az, hogy Moszkva miért tartja fontosnak erőn felül is teljesíteni az állami fegyverkezési programban lefektetett célkitűzéseket.

³⁴ Uo., 26.

³⁵ Uo.

³⁶ Uo.

³⁷ Uo.

³⁸ PERSSON: *i. m.*, 142.

³⁹ Чemezov: расходы на гособоронзаказ будут сокращены на 10%, [online], 2016. 03. 11. Forrás: BBC.com [2017. 12. 20.].

⁴⁰ PERSSON: *i. m.*, 144–145.

⁴¹ Uo., 143.

A hadiipari komplexum lobbijereje

A megváltozott geopolitikai környezetben túl számos egyéb tényező készítheti arra az orosz vezetést, hogy folytassa az ambiciózus fegyverkezési programot. Ilyen például a védelmi ipari komplexum lobbijereje, ugyanis a hadiipar Oroszországban nagyon befolyásos érdekkör. Egyes vélemények szerint Anatolij Szergyukov volt védelmi miniszter távozása háttérben is a védelmi ipari komplexum befolyása állt.⁴² Szergyukov ugyanis igyekezett hatékonyan képviselni a hadsereg érdekeit, és többször is hangoztatta, hogy a Védelmi Minisztérium nem azt fogja megvenni, amit a hadiipar képes előállítani, hanem azt, amire valóban szüksége van.⁴³ Szergej Fridinszkij katonai főügyész szerint a védelmi költségvetés mintegy 20%-a tűnik el évente, egyes szakértők szerint pedig ez az arány akár 30-50% is lehet.⁴⁴ Nem nehéz elképzelni, hogy egy közel 20 ezer milliárd rubeles állami fegyverkezési program milyen lehetőségeket kínál a szektorban tevékenykedő befolyásos emberek és az ő érdekeit képviselő politikai csoportok számára.

Komoly érdekérvényesítési lehetőséget biztosít a hadiipar számára az a tény is, hogy mintegy 2,5-3 millió embernek ad munkát, azaz a gyáripari állások mintegy 20%-át teszi ki Oroszországban.⁴⁵ Ez azt jelenti, hogy mintegy 3 millió szavazat múlhat a munkahelyek és a bérek megőrzésén a védelmi szektoron belül. Valószínű, hogy a védelmi kiadások 2017-től tervezett csökkentésének egyik fő oka éppen az, hogy a 2018-as elnökválasztásra készülve a putyini vezetés igyekszik inkább a szociális kiadásokat növelni. Ugyanakkor – a korábbi ígéreteknek megfelelően – a védelmi szektor megrendeléseit a csökkentés minden bizonnyal egyáltalán nem érinti majd. Sőt, a 2018-tól kezdődő új tízéves beszerzési programra a védelmi minisztérium a korábbinál is nagyobb, 24 ezer milliárd rubeles költségvetést javasolt.⁴⁶

Gazdasági észszerűség

A hadiipari megrendelések magas szinten tartása mögött gazdasági indokok is meghúzódnak. A kőolajár csökkenésével ugyanis Oroszország exportbevételei drámai mértékben apadtak. Ezzel összefüggésben az orosz fegyverexport 4,4%-os részesedése a teljes kivitelből történelmi csúcsot ért el 2015-ben.⁴⁷ Ez azonban kevésbé a volumen abszolút értelemben vett növekedésének volt köszönhető (2011 óta 10%-ot nöött), mint inkább az alacsony olajár miatt hiányzó olajbevételeknek, így a teljes export csökkenésének.⁴⁸ Ennek ellenére racionális lépés Moszkva részéről a hadiipar magas állami megrendelésekkel történő támogatása, hiszen az növelheti az iparág versenyképességét a külföldi piacokon, így hosszabb távon további exportbevételeket eredményezhet.

⁴² Любовь Чужова: Анатолий Сердюков как жертва ВПК, [online], 2013. 08. 29. Forrás: Svoboda.org [2017. 12. 20.].

⁴³ Uo.

⁴⁴ Susanne OXENSTIERN – Fredrik WESTERLUND: Arms Procurement and the Russian Defense Industry: Challenges Up to 2020, *Journal of Slavic Military Studies*, 26. évf., 2013/1, 10. o.

⁴⁵ Russian defense industry production up 2.5% in 1Q09, [online], 2009. 06. 02. Forrás: Sputniknews.com [2017. 12. 20.].

⁴⁶ PERSSON: *i. m.*, 146.

⁴⁷ Алексей Калачев: Экспорт вооружений бьет рекорды, [online], 2016. 09. 05. Forrás: RBK [2017. 12. 20.].

⁴⁸ Uo.

A fegyverexport fellendítésének szándékára utal a szíriai orosz katonai beavatkozás módja is: Moszkva a művelet során mintegy 162 különböző fegyvert próbált ki,⁴⁹ amelyek egy részének bevetése katonai szempontból teljesen indokolatlan volt. Noha a fegyverek éles körülmények között történő tesztelésének szándéka magyarázattal szolgálhat erre, a potenciális vevők meggyőzése az orosz haditechnika korszerűségéről minden bizonnyal legalább ekkora jelentőséggel bírt.

A fentiekén túl fontos megjegyezni, hogy a 2011-es fegyverkezési programot megelőzően a fő hangsúly a kutatás-fejlesztésen volt, amely mára számos fejlett haditechnikai eszközt eredményezett. A hadsereg szempontjából fontos, hogy a kifejlesztett eszközöket minél előbb rendszeresítsék, hiszen a beszerzés elhalasztása egy későbbi, kedvezőbb gazdasági időszakra minden bizonnyal azzal járna, hogy a kifejlesztett eszközök addigra elavulttá válnának.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AMOS, Howard: Kudrin Explains Decision To Resign, [online], 2011. 09. 27. Forrás: TheMoscowTimes.com [2017. 12. 20.]
- Budget Debates Reveal Russia's Weakness, [online], 2015. 06. 22. Forrás: Stratfor [2017. 12. 20.]
- CAFFREY, Craig: Russia announces deepest defence budget cuts since 1990s, [online], 2016. 03. 16. Forrás: Janes.com [2017. 12. 20.]
- Чемезов: расходы на гособоронзаказ будут сокращены на 10%, [online], 2016. 03. 11. Forrás: BBC.com [2017. 12. 20.]
- Чужова, Любовь: Анатолий Сердюков как жертва ВПК, [online], 2013. 08. 29. Forrás: Svoboda.org [2017. 12. 20.]
- Does Russia have the financial means for its military ambitions?, [online], 2016. Forrás: Nato.int [2017. 12. 20.]
- GREGORY, Paul R.: Russia cooks its defense books, [online], 2015. 11. 17. Forrás: Politico.eu [2017. 12. 20.]
- HAAS, Marcel de: Russia's Military Reform. Victory after Twenty Years of Failure?, [online], 2011. 11. Forrás: Clingendael.nl [2017. 12. 20.]
- Хачатуров Арнольд: Бюджет-2017 — это бомба!, [online], 2016. 10. 19. Forrás: Novayagazeta.ru [2017. 12. 20.]
- JÓJÁRT Krisztián: Az orosz haderőreform értékelése I. – Megkésetttség, átfogó reform, [online], SVKK *Elemzések*, 2017/16. [2017. 12. 20.]
- Калачев, Алексей: Экспорт вооружений бьет рекорды, [online], 2016. 09. 05. Forrás: RBK [2017. 12. 20.]
- KELLY, Lidia: Finance minister warns Russia can't afford military spending plan, [online], 2014. 10. 07. Forrás: Reuters.com [2017. 12. 20.]
- KOFMAN, Michael: The Russian Defense Budget and You, [online], 2017. 03. 17. Forrás: Russianmilitary-analysis.wordpress.com [2017. 12. 20.]
- LAMBETH, Benjamin S.: Russia's Wounded Military, *Foreign Affairs*, 74. évf., 1995/2.
- LOCKSLEY, Christopher C.: Concept, algorithm, indecision: Why military reform has failed in Russia since 1992, *The Journal of Slavic Military Studies*, 14. évf., 2001/1.
- MAZITANS, Kaspars: Russian Armed Forces Military Reforms and Capability (2008–2012), *Baltic Security and Defence Review*, 16. évf., 2014/1.
- Минфин предложил увеличить закрытые расходы бюджета на 680 млрд рублей, [online], 2016. 10. 04. Forrás: Gazeta.ru [2017. 03. 11.]

⁴⁹ Российские военные в Сирии опробовали 162 новых образца вооружений, [online], 2016. 12. 22. Forrás: Denta.ru [2017. 12. 20.].

- OXENSTIERNA, Susanne – WESTERLUND, Fredrik: Arms Procurement and the Russian Defense Industry: Challenges Up to 2020, *Journal of Slavic Military Studies*, 26. évf., 2013/1.
- PERSSON, Gudrun: Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016, [online], 2016. 12. Forrás: FOI Swedish Research Institute [2017. 12. 20.]
- Проект бюджета: расходы на оборону в РФ в 2016 году составят 4% ВВП, [online], 2015. 10. 24. Forrás: Ria.ru [2017. 12. 20.]
- Российские военные в Сирии опробовали 162 новых образца вооружений, [online], 2016. 12. 22. Forrás: Denta.ru [2017. 12. 20.]
- Russian defense industry production up 2.5% in 1Q09, [online], 2009. 06. 02. Forrás: Sputniknews.com [2017. 12. 20.]
- SIPRI Military Expenditures Database, [online], 2017. Forrás: Stockholm International Peace Research Institute [2017. 12. 20.]
- В России уменьшат расходы на оборону, [online], 2016. 10. 07. Forrás: Lenta.ru [2017. 12. 20.]